

Jesienny nalot kobczyka *Falco vespertinus* na Śląsku w roku 2012

Autumn irruption of Red-footed Falcon *Falco vespertinus* in Silesia in 2012

Praca nr 5 Śląskiego Towarzystwa Ornitologicznego

Paweł Kołodziejczyk

Śląskie Towarzystwo Ornitologiczne
ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław
e-mail: puszczczyk74@gmail.com

Romuald Cisakowski

Domaszkowice 94, 48-303 Nysa
e-mail: arcis@neostrada.pl

Gwidon Gaudnik

ul. Jasnogórska 9, 44-100 Gliwice skr. poczt. 125
e-mail: bdegwimag@rubikon.pl

Maciej Buchalik

ul. Raciborska 66/6, 44-200 Rybnik
e-mail: mcbuch@ka.onet.pl

Waldemar Michalik

Śląskie Towarzystwo Ornitologiczne
ul. Krótka 12, 47-300 Żywocice
e-mail: w78m@poczta.onet.pl

Rafał Świerad

Śląskie Towarzystwo Ornitologiczne
ul. Ks. Schulza 12/1, 47-320 Gogolin
e-mail: swiergol1@g02.pl

Wiesław Wodecki

ul. Ogrodnicza 2a, 43-330 Wilamowice,
e-mail: wieslaw.wodecki@wp.pl

Kobczyk *Falco vespertinus* w Polsce to ptak nieregularnie przelotny lub zalatujący, a dawniej sporadycznie lęgowy (Tomiałojć i Stawarczyk 2003). Gniazduje on w Euroazji, od południowo-wschodniej Europy (gdzie występuje 25–49% populacji) po środkową Azję, na wschodzie sięgając po górny bieg rzeki Leny. Zimowiska znajdują się na obszarze środkowej i południowej Afryki. Obecnie kobczyk w Europie gniazduje w Rosji (europejska część) w liczbie 20 000–30 000 par, na Ukrainie 3 200–5 100 par, w Rumunii 1 300–1 600 par, na Węgrzech 600–700 par, w Serbii i Czarnogórze 250–300 par, w Mołdawii i we Włoszech 70–90 par, w Słowacji 20–100 par, w Bułgarii 15–50 par, w Gruzji 10–50 par, w Chorwacji 1–10 par oraz w Austrii i we Francji

po 1–5 par (BirdLife International 2004). Niektóre marginalne populacje południowo-zachodniej Europy są stabilne bądź odnotowano w nich wzrost liczebności. We Włoszech wzrost liczebności wyniósł ponad 80% (BirdLife International 2004). W pozostałych krajach leżących w obrębie pierwotnego zasięgu gatunku, takich jak Estonia oraz Niemcy, notuje się 0–10 par, na Białorusi 10–15 par. W innych, takich jak Polska i Czechy, obecnie jest on uznawany za wymarły. Efemeryczne gniazdowanie stwierdzano w Finlandii. W latach 1970–1990 gatunek ten przeżył silny, ponad trzydziestoprocentowy spadek liczebności. Największe spadki krajowych populacji odnotowano na Węgrzech (50–79%), w Bułgarii (30–49%) oraz Estonii, Serbii i Czarnogórze

Fot. 1. Kobczyk *Falco vespertinus*, pierwszoroczny ptak w szacie *juvenilis* obserwowany w dniu 14.09.2012 r. pod Mierzęcinem (gm. Pawłowiczki). Kobczyki z zasiadki najczęściej polowały na norniki *Microtus* sp. (fot. G. Gaudnik)

Photo 1. Red-footed Falcon *Falco vespertinus*, first-year bird observed on 14.09.2012 near Mierzęcín. Red-footed Falcon hunting for voles using sit-and-wait hunting strategy

(20–29%). Dekadę później w latach 1990–2000 odnotowano obniżenie liczebności o 30% w Rosji i na Ukrainie, a w roku 2009 odnotowano dalszy spadek liczebności o kolejne 23% na Ukrainie. Liczebność kobczyka maleje również we wschodniej Syberii. Za stabilne uznaje się populacje zasiedlające optymalne środowiska Azji Środkowej, w szczególności strefę lasostępu Kazachstanu, w której to kobczyki gniazdują w koloniach gawronów *Corvus frugilegus* (BirdLife International 2004).

Jesienna migracja kobczyka w Europie jest słabo zaznaczona, a odbywa się pomiędzy połową sierpnia a końcem października. Początkowo standardowy kierunek przelotu skierowany jest na zachód, następnie ptaki obierają kierunek na południe, przelatując szerokim frontem przez Półwysep Bałkański i wschodnią część Morza Śródziemnego. W końcu października osiągają zimowiska w południowej i południowo-zachodniej Afryce. Jesienna wędrówka kobczyków przez Europę nabiera niekiedy cech inwazyjnych nalołów (Cramp i Simmons 1979). W Europie takie inwazje rejestrowano w latach 1881, 1896, 1925, 1927, 1939, 1968, 1975, 1979 (Grabiński 1986). Mniejszy nalot odnotowano w roku 1995 w Szwecji i na Łotwie (Sikora i Ceniań 1996). Czasowo zbieżny z nimi wzrost liczebności obserwowanych kobczyków odnotowano na obecnych ziemiach polskich w latach 1927, 1939, 1979 (Grabiński 1986). Większą liczbę (po 8 osobników) odnotowano w latach 1984 i 1989 (Sikora i Ceniań 1996). Dotychczas na obszarze Polski inwazje notowano tylko wiosną w latach: 1882, 1936, 1981 i 1988 (Sikora i Ceniań 1996). Inwazje są ściśle związane ze specy-

ficznym układem barycznym nad Europą, podczas którego kobczyki pojawiają się z dala od szlaku wędrówkowego. Gdy nad północno-wschodnią Europą rozbudowuje się silny układ wysokiego ciśnienia, powstają silne wiatry wschodnie i południowo-wschodnie, które spychają ptaki daleko na zachód (Grabiński 1986). Na wystąpienie inwazji ma też wpływ dostępność pokarmu, która może modyfikować trasę wędrówki kobczyka (Sikora i Ceniań 1996 za Nightingale i Allsopp 1994). Celem niniejszej pracy jest podsumowanie i analiza nalotu kobczyka, która miała miejsce na Śląsku pod koniec lata i jesienią 2012 roku. Na podstawie zebranego materiału udało się określić: liczebności, skupiskowość, miejsca występowania, dynamikę przelotu oraz strukturę płciowo-wiekową. Do analizy wieku wyróżniono trzy kategorie: ptaki dorosłe (ad.), prawie dorosłe (imm.) i młodociane (juv.). Materiały wykorzystane w artykule zgromadzono w Kartotece Awifauny Śląska funkcjonującej przy Śląskim Towarzystwie Ornitologicznym (Zięba i Kołodziejczyk 2013). W okresie tym ŚTO zorganizowało akcję eksploracji Płaskowyżu Głubczyckiego (Kondracki 2000). Polegała ona na kontroli wyznaczonego obszaru, w tym obserwacji z dogodnych miejsc widokowych za pomocą lunety. W ten sposób przepatrywano w szczególności przesyłowe linie energetyczne i telekomunikacyjne, gdzie kobczyki najczęściej przesiadywały (fot. 1). Zaznaczyć należy, że autorzy z pomocą tej metodyki równolegle kontrolowali inne obszary Śląskiego Regionu Ornitologicznego (Wuczyński i Kołodziejczyk 2013), na których to kobczyków nie stwierdzono.

W pracy wykorzystano materiał obejmujący 53 obserwacje dokonane w sierpniu i wrześniu 2012 roku (tab. 1). Analizując poszczególne obserwacje, pogrupowano je w tzw. pojawy (Lewartowski i in. 1986, Kołodziejczyk i Orłowski 2013). Pojawem była zarówno pojedyncza obserwacja gatunku na danym stanowisku, obserwacja luźnego stada złożonego z kilku mniejszych grup ptaków, jak i kilka obserwacji tej samej lub zbliżonej liczby ptaków, zwłaszcza jeśli dodatkowe informacje dotyczące płci lub wieku ptaków sugerowały, że mogą to być te same osobniki. Dodatkowo poszczególne obserwacje migrujących ptaków dokonanych w ciągu jednego dnia liczeń z punktu obserwacyjnego traktowano jako oddzielne pojawy. Liczba pojawów była wykorzystywana przy analizie liczebności ptaków, miejsca występowania, struktury płci i wieku. Do analizy dynamiki przelotu przyjęto podział na pentady i operowano tzw. stwierdzeniami. Gdy obserwowano te same ptaki lub stado przez dłuższy czas, to dzielono ten czas na pentady i dla każdej pentady przyjmowano określoną liczbę ptaków. Jeśli w obrębie pentady odnotowano większą liczbę obserwacji, to w analizie uwzględniano tę, która dotyczyła największej liczby osobników.

W okresie zawartym pomiędzy 10.08 a 27.09 w 48 pojawach odnotowano 100 kobczyków (tab. 1). Rozmieszczenie

stwierżeń kobczyka na Śląsku nie było równomierne. Większość obserwacji skupiała się na dwóch obszarach: na Płaskowyżu Głubczyckim, gdzie odnotowano 30 pojawów, w których stwierdzono 75 kobczyków (w gm. Pawłowiczki w pow. kędzierzyńsko-kozielskim, gm. Baborów i Kietrz w pow. głubczyckim, gm. Lubrza i Głogówek w pow. prudnickim, gm. Nysa w pow. nyskim) oraz w gm. Wilamowice w pow. bielskim odpowiednio 9 pojawów z 19 ptakami. Mniej licznie kobczyki obserwowano na terenie przyległych powiatów: nyskiego (gm. Otmuchów i Skoroszyce) i strzeleckiego (gm. Leśnica). Odosobnionych obserwacji dokonano w pow. namysłowskim, wrocławskim, pszczyńskim i trzebnickim (ryc. 1). Na obraz rozmieszczenia kobczyka jesienią 2012 roku na Śląsku niewątpliwym wpływ miały dwa czynniki: większa aktywność ornitologów na Płaskowyżu Głubczyckim oraz okresowe wystąpienie na tym obszarze bogatej bazy żerowiskowej spowodowanej wysoką, w porównaniu z latami poprzednimi, liczebnością drobnych gryzoni („mysi rok”, obserwacje własne autorów z Płaskowyżu Głubczyckiego i innych obszarów Śląska). W gm. Wilamowice czynnikiem wpływającym na liczebność kobczyka było prowadzenie regularnych liczeń przelotu ptaków drapieżnych, gdzie w dolinie Soły obserwowano wędrujące kobczyki na SW (tab. 1).

Tabela 1. Wykaz obserwacji kobczyka na Śląsku jesienią 2012 r.

Table 1. Observation list of Red-footed Falcon *Falco vespertinus* in Silesia in the autumn of 2012

Data	Miejsce	Gmina, powiat	Liczba ptaków, płeć, wiek, kierunek migracji	Obserwatorzy
10.08.	Księżę Pole	Baborów, głubczycki	1 juv.	Krzysztof Belik
15.08.	Kietrz	Kietrz, głubczycki	1 ?	Dariusz Szlama
19.08.	Trawniki	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Rafał Świerad
22.08.	Ucieszków	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2 ? imm., 1 ?, 6 juv.	Krzysztof Belik
26.08.	Wierzbicice	Nysa, nyski	2 juv.	Romuald Cisakowski
26.08.	Nowy Browiniec	Lubrza, prudnicki	1 juv.	Romuald Cisakowski
28.08.	Gościęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2 juv.	Waldemar Michalik, Rafał Świerad, Przemysław Rymwid- Mickiewicz
28.08.	Sucha Psina	Baborów, głubczycki	1 juv.	Krzysztof Belik
1.09.	Ucieszków	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2 ? imm., 1 juv.	Maciej Nagler, Zbigniew Wnuk
2.09.	Skoroszyce	Skoroszyce, nyski	1 juv.	Tomasz Maszkało
4.09.	Wierzch	Głogówek, prudnicki	2 juv.	Romuald Cisakowski
6.09.	Gościęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Wademar Michalik
7.09.	Smogorzów	Namysłów, namysłowski	1 juv. SW	Tadeusz Drazny
8.09.	Stare Kotkowice	Głogówek, prudnicki	1 juv.	Paweł Kołodziejczyk
8.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Paweł Kołodziejczyk

8.09.	Gościęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Paweł Kołodziejczyk
8.09.	Borzystawice	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Paweł Kołodziejczyk
8.09.	Smogórz	Namysłów, namysłowski	1 juv.	Tadeusz Drazny
8.09.	Wysoka	Leśnica, strzelecki	1 juv.	Rafał Świerad
9.09.	Gościęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	3 juv.	Gwidon Gaudnik
9.09.	Kolonia Gościęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2 juv.	Gwidon Gaudnik
9.09.	Pasikowice	Długotęka, wrocławski	1 juv.	Jerzy Błaszczyk
10.09.	Borzystawice	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	3 juv.	Romuald Cisakowski
10.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Michał Janosz
11.09.	Góreczno	Głogówek, prudnicki	2 juv.	Waldemar Michalik
11.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Michał Janosz
12.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Tomasz Maszkało
12.09.	Milice	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Tomasz Maszkało
14.09.	Biedrzychowice	Głogówek, prudnicki	3 juv.	Romuald Cisakowski
14.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2 juv., 2 juv., 2 juv.	Gwidon Gaudnik
15.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2 juv.	Marta Światała, Dariusz Światała
15.09.	Wilamowice	Wilamowice, bielski	1 juv. SW	Wiesław Wodecki
15.09.	Głogówek	Głogówek, prudnicki	2 juv.	Marta Światała, Dariusz Światała

15.09.	Gierałtowiec	Reńska Wieś, kędzierzyńsko- kozielski	2 juv.	Maciej Buchalik
15.09.	Maciowakrze	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	1 juv.	Maciej Buchalik
16.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	2-3 juv.	Szymon Beuch
16.09.	Mierzęcín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	4 juv.	Agnieszka Tańczuk, Tomasz Tańczuk
16.09.	Pilszcz	Kietrz, głubczycki	1 juv.	Jakub Stanćo, Ladislav Stanćo
17.09.	Goścícín	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	3 juv.	Maciej Kowalski, Tomasz Tańczuk
18.09.	Wisła Wielka	Pszczyna, pszczyński	1 juv.	Jadwiga Jagiełko
18.09.	Racławice Śląskie	Głógówek, prudnicki	2 juv., 3 juv., 5 juv.	Paweł Kołodziejczyk
19.09.	Wojnarowice	Sobótka, wrocławski	1 juv.	Paweł Kołodziejczyk
20.09.	Nieradowice	Otmuchów, nyski	1 juv.	Romuald Cisakowski
20.09.	zb. Otmuchowski	Otmuchów, nyski	1 juv.	Łukasz Czajka
21.09.	Wilamowice	Wilamowice, bielski	3 juv. SW, 2 juv. SW, 3 juv. SW, 1 juv. SW, 1 juv. SW	Wiesław Wodecki
22.09.	Dobrosławice	Pawłowiczki, kędzierzyńsko- kozielski	3 juv.	Maciej Nagler, Zbigniew Wnuk
24.09.	Szewce	Wisznia Mała, trzebnicki	1 juv. S	Grzegorz Orłowski
24.09.	Wilamowice	Wilamowice, bielski	1 juv. SW, 1 juv. SW, 3 juv. SW	Wiesław Wodecki
27.09.	Księżę Pole	Baborów, głubczycki	1 juv.	Krzysztof Belik

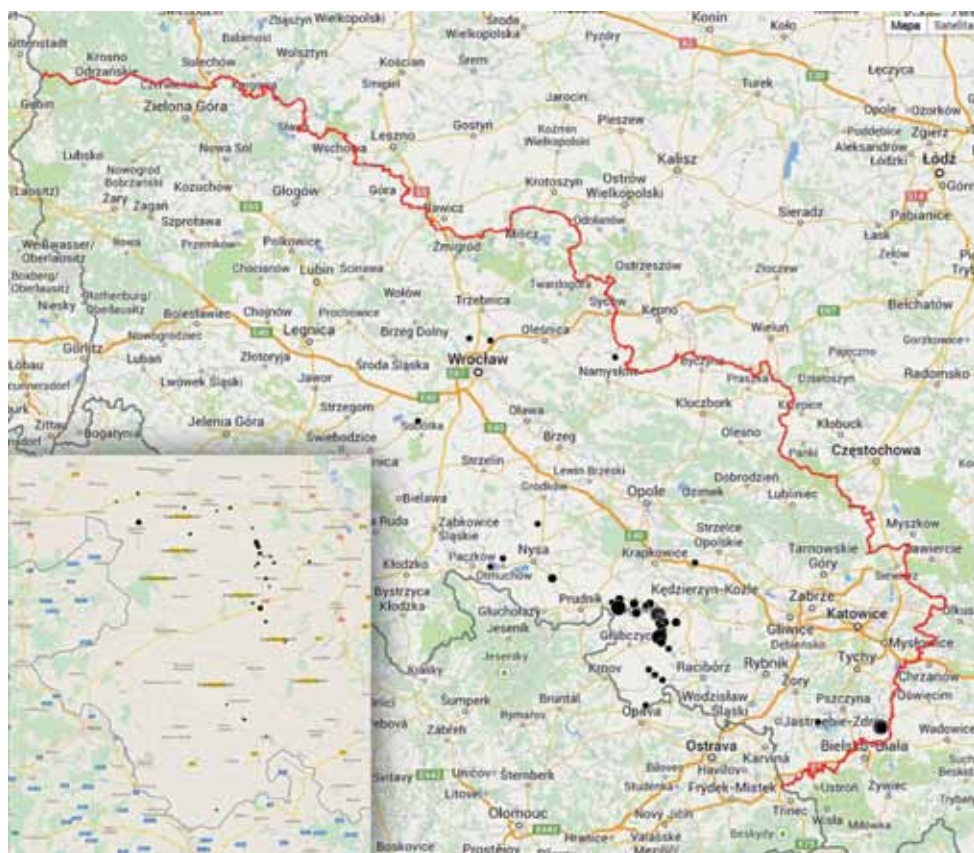
Fenologicznie pierwszych stwierdzeń dokonano 10.08 (1 juv. pod miejscowością Księżę Pole), 15.08 (1 samica pod Kietrzem) oraz 19.08 (1 juv. pod Trawnikami).

Krótko po tym liczba wyraźnie wzrosła: 22.08 – 9 kobczyków (2 samce imm., 1 samica, 6 juv.) obserwowano pod Ucieszkowem. Szczyt liczebności był rozciągnięty

w czasie pomiędzy drugą a piątą pentadą września z maksimum przypadającym na czwartą pentadę, podczas której stwierdzono łącznie 22 ptaki (rys. 2). Liczba obserwacji silnie zmalała po 22.09 wraz z gwałtownym załamaniem pogody, kiedy to nad Polskę nasunął się głęboki niż z północnej Europy, któremu towarzyszyły intensywne opady deszczu oraz spadek temperatury do ok. 10°C (www.weatheronline.pl). Ostatnich obserwacji dokonano 24.09 (1 juv. migrujący na S pod Szewcami i 1 juv., 1 juv., 3 juv. migrujące na SW pod Wilamowicami) oraz 27.09 (1 juv. pod Księżym Polem). W dniach 21.09 i 24.09 pod Wilamowicami obserwowano intensywny przelot odpowiednio: 3 juv., 2 juv., 3 juv., 1 juv., 1 juv. i 1 juv., 1 juv., 3 juv. migrujących kobczyków w kierunku południowo-zachodnim, co prawdopodobnie miało związek z nadchodzącym niżowym frontem atmosferycznym, który spychał ptaki na południe.

Na Śląsku kobczyk ma status dawniej nielicznie lęgowego oraz skrajnie nielicznie przelotnego (Dyrcz i in. 1991 za Kollibayem 1906, Paxem 1925, Drescherem 1927). Dotychczas jedyny jesienny nalot kobczyka na Śląsku został odnotowany 85 lat temu w roku 1927, kiedy to pomiędzy 2 a 19 września zanotowano w 8 spotkaniach pojedyncze ptaki (Grabiński 1986 za Kirste i Schlott 1930). W Polsce przelot jesienny rozpoczyna się zwykle na początku drugiej dekady sierpnia, a większość obserwacji (55%) grupuje się pomiędzy 25.08 a 25.09 bez wyraźnego szczytu w czasie wędrówki

jesiennej. Termin rozpoczęcia nalotu na Śląsku jest zbieżny z początkiem przelotu jesiennego w kraju (tab. 1). Na Śląsku odmiennie niż w kraju nalot cechował się wyraźnym szczytem liczebności, który był rozciągnięty w czasie pomiędzy drugą a piątą pentadą września z maksimum przypadającym na koniec drugiej dekady września (czwarta pentada). Koniec nalotu przypadł na dzień 27.09, co dobrze wpisuje się w schemat obserwacji jesiennych na obszarze kraju. Przebieg nalotu na Śląsku był odmienny od zanotowanego w roku 1996 na Pobrzeżu Gdańskim, gdyż tam szczyt liczebności przypadł na trzecią dekadę sierpnia, a więc był wcześniejszy o około 25 dni. Również na trzecią dekadę sierpnia przypadł szczyt przelotu odnotowany w strefie przybrzeżnej w Finlandii, Estonii i Szwecji w latach 1975 i 1979 (Sikora i Cenian 1996). Na Pobrzeżu Gdańskim w ponad połowie przypadków (55%) obserwowano pojedyncze kobczyki (Sikora, Cenian 1996), gdy obecnie na Śląsku stanowiły one 54% ptaków. W Polsce jesiennie obserwacje pojedynczych osobników stanowią aż 84% obserwacji (Grabiński 1986). Udział stwierdzeń w przedziale 2–3 osobników wyniósł 38%, 4–5 – 2%, a 6–10 kobczyków – 6%. Największe luźne żerujące stada obserwowano zaledwie trzykrotnie: 18.09 pod Raclawicami Śląskimi – 10 juv. w grupkach 2, 3 i 5 osobników, 22.08 pod Ucieszkowem – 2 samce imm., 1 samica, 6 juv. oraz 14.09 pod Mierzęcinem – 6 juv. w grupkach po 2 osobniki (błędnie opublikowano jako 1 juv., Obserwacje faunistyczne 2013).

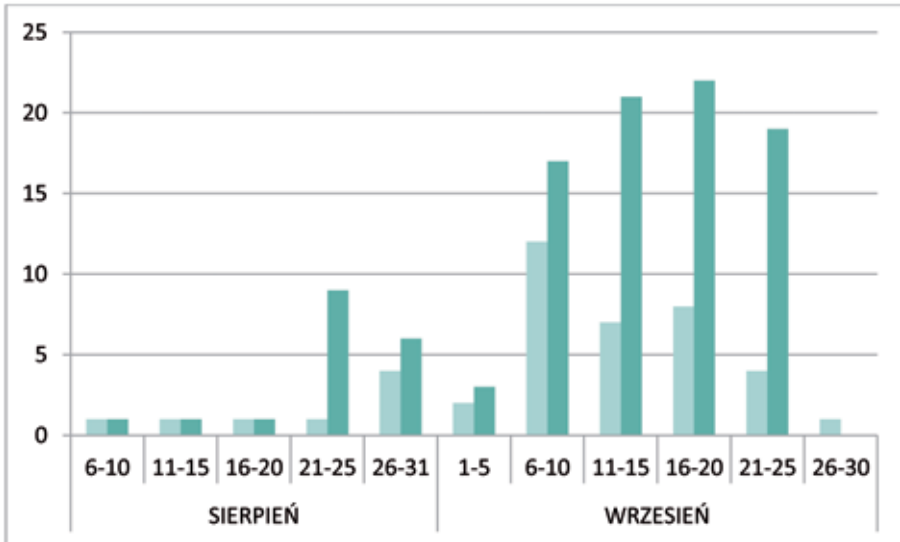

Rycina 1. Rozmieszczenie i liczebność kobczyka *Falco vespertinus* na Śląsku podczas nalotu jesienią w roku 2012. Najmniejsza kropka – 1 ptak, mała kropka – 2-3 ptaki, średnia kropka – 4-5 ptaków, największa kropka – 6-10 ptaków

Figure 1. Distribution and quantity of Red-footed Falcon *Falco vespertinus* in Silesia during migrations in the autumn of 2012. The smallest dot - 1 bird, - small dot - 2-3 birds, medium dot - 4-5 birds, the biggest dot - 6-10 birds

Poza Śląskiem latem i jesienią 2012 roku odnotowano nalot kobczyka w południowej i wschodniej Polsce, który objął swoim zasięgiem Małopolskę i Lubelszczyznę (Michał Baran, inf. niepubl., <http://www.mto-kr.pl>, <http://forum.przyroda.org>). Szczególnie intensywny nalot miał miejsce we wschodniej Lubelszczyź-

nie, gdzie obserwowano stada do kilkadziesiątu osobników (www.lto.org.pl, obserwacje własne). Brak obserwacji na Śląsku dużych stad (powyżej 10 osobników) oraz zaledwie 3 obserwacje stad w zakresie 6–10 ptaków pozwala przypuszczać, że w skali kraju nalot na obszarze Śląskiego Regionu Ornitologicznego

Rycina 2. Liczebność kobczyków *Falco vespertinus* (N = 101) stwierdzonych na Śląsku w kolejnych pentadach jesienią w roku 2012. Słupek jasny – liczba stwierdzeń, słupek ciemny – liczba osobników

Figure 2. Quantity of Red-footed Falcon *Falco vespertinus* (N) recorded in Silesia in successive pentads of September 2012

nie był zbyt intensywny. Na terenie Polski Śląsk znajdował się na jego zachodnim skraju, co w większości potwierdzają obserwacje dokonane na południu i południowym-wschodzie regionu, gdzie w 42 pojawach zaobserwowano 97% kobczyków (tab. 1, rys. 1). W okresie nalotu nad północno-wschodnią Europą panował rozbudowany wyż, który kształtował pogodę w południowej Polsce, charakteryzującą się temperaturami, które wielokrotnie przekraczały 28°C (www.weatheronline.pl). Podczas obserwacji w terenie odnotowywano wiek i płeć ptaków. Spośród ptaków z oznaczonym

wiekem aż 96% kobczyków nosiło szaty młodociane, co jest zbliżone z danymi z nalotu z Pobrzeża Gdańskiego, gdzie udział tej grupy wiekowej wynosił 99%, a w Szwecji i Danii w latach 1975 i 1979 wahał się w granicach 70–95% (Sikora i Ceniań 1996). W szacie prawie dorosłej (immaturus) stwierdzono 4%, nie stwierdzono zaś ptaków dorosłych. Wśród 100 kobczyków stwierdzono 4 samce i 2 samice. Głównym biotopem spotkań kobczyków były pola uprawne (79%, ścierńiska po rzepaku i zbożach, na których to ptaki najczęściej polowały z zasiadki na liniach i słupach energetycznych na

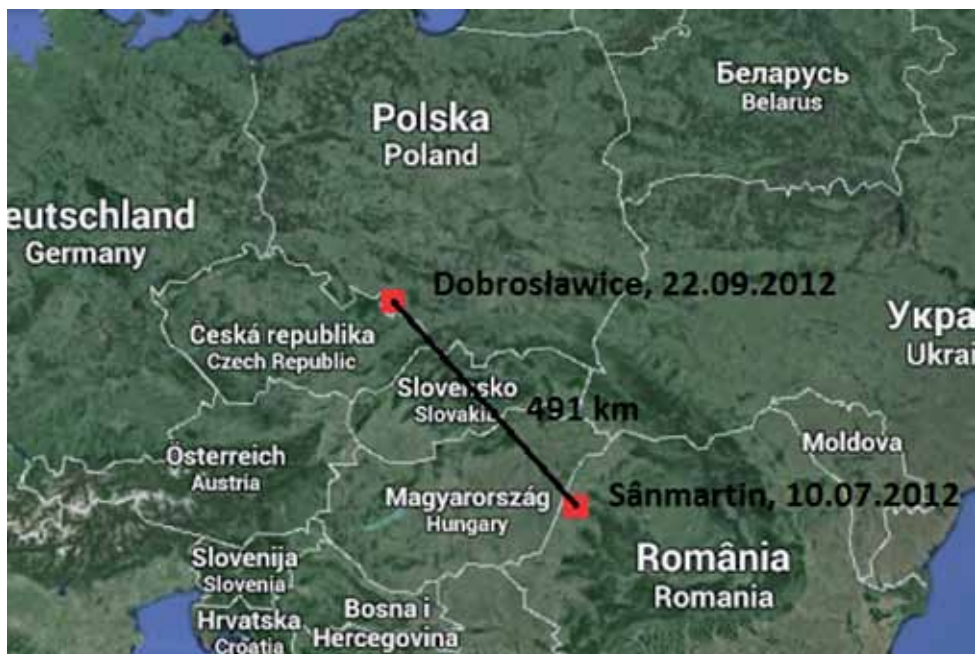
Fot. 2. Młodziący kobczyk *Falco vespertinus* zaobrączkowany w 2012 r. jako pisklę w gnieździe w kolonii pod Sânmartin w Rumunii, obserwowany ponownie w dniu 22.09.2012 r. pod Dobrosławicami (gm. Pawłowiczki) przez Macieja Naglera i Zbigniewa Wnuka, 491 km od miejsca wylęgu. (fot. Zbigniew Wnuk)

Photo 2. Red-footed Falcon *Falco vespertinus* ringed as chick in the colony near Sânmartin, Romania on 10.07.2012 and observed near Dobrosławice, 491 km from the breeding place on 22.09.2012

norniki *Microtus* sp. (fot. 1) i świerszcze Gryllidae sp.), doliny rzeczne (19%, obserwacje migrujących kobczyków wzdłuż doliny Soły) oraz zbiorniki zaporowe (2%, obserwacja polującego kobczyka na ważki Odonata sp.).

W dniu 22.09 pod Dobrosławicami (gm. Pawłowiczki) Maciej Nagler i Zbigniew Wnuk dokonali obserwacji jednego juwenalnego kobczyka (fot. 2), który przebywał z dwoma innymi osobnikami. Ptak ten posiadał metalową oraz kolorowe (czerwoną i żółtą) obrączki, które udało się odczytać. Ustalono, że osobnik ten zo-

stał zaobrączkowany 10.07.2012 roku jako pisklę w gnieździe w kolonii lęgowej pod Sânmartin w Rumunii, a po 2 miesiącach i 12 dniach został stwierdzony na Płaskowyżu Głubczyckim, 491 km od miejsca wylęgu (ryc. 3). Odczyt ptaka z obrączką pozwala przypuszczać, że podczas naliczeń na obszarze Polski poza ptakami pochodzącymi ze wschodnich populacji pojawiają się również liczniej ptaki pochodzące z populacji lęgowych położonych w środkowej, a być może z południowej Europy.

Rycina 3. Przybliżona trasa wędrówki obrączkowanego kobczyka *Falco vespertinus* pomiędzy miejscem wylęgu a ponownego stwierdzenia latem i jesienią roku 2012

Figure 3. Approximate migratory route of the ringed Red-footed Falcon *Falco vespertinus* between the hatching place and the sighting place in the summer and autumn of 2012

Podziękowania

Pragniemy podziękować wszystkim ornitologom biorącym udział w zorganizowanych przez Śląskie Towarzystwo Ornitologiczne badaniach „Kobczyk – jesień 2012, akcja liczenia kobczyka na Śląsku” oraz tym, którzy udostępniili swoje obserwacje. Należą do nich: Krzysztof Belik, Szymon Beuch, Jerzy Błaszczuk, Łukasz Czajka, Tadeusz Drazny, Jadwiga Jagiełko, Michał Janosz, Łukasz Kosicki,

Maciej Kowalski, Tomasz Maszkało, Maciej Nagler, Grzegorz Orłowski, Przemysław Rymwid-Mickiewicz, Paweł Skalban, Jakub Stančo, Ladislav Stančo, Dariusz Szlama, Dariusz Światała, Marta Światała, Agnieszka Tańczuk, Tomasz Tańczuk, Zbigniew Wnuk. Za pomoc w zdobyciu pozycji literaturowej dziękujemy Krzysztofowi Ostrowskiemu.

Summary

Between 10th August and 27th September 2012 over 100 Red-footed Falcons were recorded in 48 sightings in Silesia. The most numerous observations were performed between the second and the fourth pentad of September with the peak in the fourth pentad when 22 birds were recorded. In more than half of the cases (54%) single Red-footed Falcons were observed. The sightings of 2-3 birds amounted to 38%, 4-5 birds to 2% and 6-7 birds to 6%. The most numerous foraging flocks were observed only three times. Among the birds with determined age 96% were juvenile, 4% were immature and adults were not recorded. Among 100 Red-footed Falcons 4 males and 2 females were determined. The birds were mainly recorded on crop fields (79%, rape and cereal stubble), in river valleys (19%) and on reservoirs (2%). In the summer and autumn of 2012 Red-footed Falcons were also recorded in the south and east Poland with Małopolska region and Lublin region. Silesia was situated on the west edge of the influx area.

Literatura:

- Obserwacje faunistyczne.** 2013. Faunistycznie ważne obserwacje ptaków na Śląsku w roku 2012. Ptaki Śląska 20: 110–169.
- BirdLife International** 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge.
- Cramp S., Simmons K.L.E.** (eds). 1979. The Birds of the Western Palearctic. 2. Oxford University Press, Oxford.
- Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J.** 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Zakład Ekologii Ptaków, Wrocław.
- Grabiński W.** 1986. Występowanie kobczyka (*Falco vespertinus*) w Polsce. Notatki ornitologiczne. 27: 129–138.
- Kołodziejczyk P., Orłowski G.** 2013. Naloty mew trójpalczastych *Rissa tridactyla* na Śląsku w latach 2011–2012. Ptaki Śląska 20: 75–82.
- Kondracki J.** 2000. Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne. PWN Warszawa.
- Lewartowski Z., Stawarczyk T., Winiński A.** 1986. Występowanie ogorzalki *Aythya marila*, edredona *Somateria molissima*, lodówki *Clangula hyemalis*, markaczki *Melanitta nigra* i uhli *Melanitta fusca* w głębi Polski. Acta Ornithologica 22: 51–92.
- Sikora A., Cenian Z.** 1996. Nalot kobczyka (*Falco vespertinus*) na Półwyspie Gdańskim jesienią 1996 roku. Notatki ornitologiczne. 37: 329–333.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T.** 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.
- Wuczyński A., Kołodziejczyk P.** 2013. Granice Śląskiego Regionu Ornitologicznego. Ptaki Śląska 20: 170–180.
- Zięba K., Kołodziejczyk P.** 2013. Reaktywacja Kartoteki Awifauny Śląska w postaci aplikacji internetowej. Ptaki Śląska 20: 181–184.